

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BSO321-H-2022-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	02-05-2022 09:00	Termin:	2022 VÅR
Sluttdato:	16-05-2022 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
Flowkode:	203 BSO321 1 H 2022 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	401
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	7669
----------------------	------

Egenerklæring *: Ja

Jeg bekrefter at jeg har Ja registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *:

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Kontakt med biologiske foreldre

Contact with birth parents

Kandidatnummer: 401

Bachelor i sosialt arbeid

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Institutt for velferd og deltaking.

Innleveringsdato: 16.05.22

Antall ord: 7667

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

Title: Contact with birth parents

Purpose: This bachelor thesis explores which impact parental contact has on foster children's psychosocial functioning. These children have experienced maltreatment, neglect, and insufficient care from their birth parents, which have led to them being placed in foster care.

Issue: How does contact with birth parents impact foster children's psychosocial functioning?

Method: I have conducted a literature study and carried out a literature search in the following literature databases: Idunn, Oria and Scopus. This literature search led me to three single studies, two rapports and one systematic overview. The themes of the literature range between parental visitation, parental contact on social media, attachment difficulties, loyalty conflicts, retraumatizing, relationships and internal working models.

Result: There are some tendencies on how parental contact impacts foster children's psychosocial functioning. In some cases, will parental contact facilitate new attachment to the foster carers, adjusting to foster home and new experiences that generate a positive inner working model. The parental contact could impede attachment to foster carers, reactivate avoidant and insecure attachment styles and behaviors, retraumatize the children, affirm negative inner working models and enhance loyalty conflicts. Some relevant factors were the pre-existent relationship between the birth parents and the child, reason of placement, the child's age when placed in foster care and the birth parents' attitude and behavior towards the child during contact.

Conclusion: The findings in this study suggest that there is no unambiguous answer on how parental contact impacts foster children's psychosocial functioning. This inflicts social workers in Children Protective Services to carefully evaluate in which ways parental contact can influence a child's well-being on a case-by-case basis.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning og bakgrunn for tema	3
1.1 Presentasjon av problemstilling og begrepsavklaring	3
1.2 Sosialfaglig relevans	4
1.3 Bakgrunn, kunnskap og forskning på feltet	5
1.4 Oppgavens oppbygning	6
2.0 Metode	6
2.1 Litteraturstudie som metodisk tilnærming	7
2.2 Litteratursøk og utvalg av empiri	8
2.3 Kildekritikk og validitet	10
3.0 Teoretisk rammeverk	10
3.1 Barnvernfaglige prinsipper	11
3.2 Tilknytning	12
3.3 Tilknytningskvalitet	12
3.4 Indre arbeidsmodeller	14
3.5 Selvoppfatning og identitet	15
3.6 Den signifikante andre	16
4.0 Funn og drøfting: Kontakt med foreldre og psykososial fungering	17
4. 1 Samvær og tilknytning til fosterforeldre	17
4.1.1 Reaktivering av tilknytningsmønstre og retraumatisering	18
4.1.2 Tilpasning og trygg tilknytning	19
4.1.3 Hinder for ny tilknytning	20
4.2 Utfordring av barnets indre arbeidsmodeller	21
4.2.1 Bekreftelse på utrygge arbeidsmodeller	22
4.2.2 Nye erfaringer med kontakt	22
4.3 Å skape mening av kontakten og seg selv	23
4.3.1 Lojalitetskonflikter	23
4.3.2 Idealisering av foreldrene og å skape mening i biografien	25
5.0 Konklusjon	26
6.0 Referanseliste	27
Vedlegg 1: Skjema med beskrivelse av litteratursøk	

1.0 Innledning og bakgrunn for tema

Tema for denne oppgaven er fosterbarns kontakt med biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse. Ved utgangen av 2020 bodde 9450 barn og unge i alderen 0-17 år i fosterhjem (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020, 17. november). Det kan være ulike årsaker som har ført til at disse barna har blitt plassert i fosterhjem, men hovedregelen er at disse har opplevd en form for omsorgssvikt. Omsorgssvikt kan være et resultat av foreldrenes forhold til rusmidler, fysisk og psykisk vold, problematikk knyttet til psykisk helse eller andre forhold ved foreldrene som har gjort dem ute av stand til å gi "god nok omsorg". Disse barna har etter barnevernloven (§4-19, 1992) i utgangspunktet rett til samvær med foreldrene sine etter omsorgsovertakelse.

Dette har derfor vekket interessen min for hvilken innvirkning kontakt med biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse kan ha på barn, med bakgrunn i at foreldrene i mange tilfeller kan representere traumer. Funnene i denne studien tyder på at kontakt med biologiske foreldre er et sammensatt og mangefasettert fenomen, der mange faktorer kan være utslagsgivende for hvordan kontakten påvirker fosterbarn.

1.1 Presentasjon av problemstilling og begrepsavklaring

På bakgrunn av forholdene jeg har fremhevet ovenfor har jeg formulert følgende problemstilling:

Hvordan kan kontakt med biologiske foreldre påvirke fosterbarn sin psykososiale fungering?

Med utgangspunkt i gjennomgående temaer i utvalgt empiri, har jeg videre kategorisert problemstillingen inn i tre forskningsspørsmål som kan belyse problemstillingen min.

1. *Hvordan kan kontakt påvirke utvikling av trygg tilknytning til fosterforeldre?*
2. *Hvordan kan kontakt påvirke barnets indre arbeidsmodeller?*
3. *Hvordan kan kontakt påvirke barnets selvoppfatning?*

I denne oppgaven vil psykososial fungering referere til en psykisk og sosial dimensjon. Den psykiske dimensjonen vil rette seg mot internaliserte og eksternaliserte vansker. Internaliserte vansker kan komme til uttrykk som overkontrollert atferd som rommer sosial tilbaketrekking, ensomhet, depresjon og angst, mens eksternaliserte vansker kan komme til syne som underkontrollert og utagerende atferd som inkluderer aggresjon, krangel, impulsive handlinger og opprørskhet (Gresham et al., 1999, s.231). Den sosiale dimensjonen vil ta høyde for sosiale ferdigheter og hvordan dette manifesterer seg i sosiale relasjoner.

Kontakt vil henvise til den lovpålagte samværsretten som gir adgang til fysiske møter mellom biologiske foreldre og barn som er plassert i fosterhjem etter barnevernloven (1992, § 4-19), men også til den kontakten som kan skje over sosiale medier og på telefon.

Selvoppfatning relateres til de erfaringsbaserte tankene, sannhetene og følelsene som vi har om oss selv (Skaalvik & Skaalvik, 2021, s.31)

1.2 Sosialfaglig relevans

Selve kjernen ved alt sosialt arbeid baserer seg på å hjelpe mennesker med sosiale problemer (Berg et al, 2015, s.19). Sosiale problemer kan defineres som "Slike forhold eller prosesser som reduserer den økonomiske eller sosiale tryggheten, hindrer eller vanskeliggjør likhet i levekår og forhindrer aktiv deltakelse i samfunnslivet" (Berglind, 1983, sitert i Halvorsen, 2002, s.21). I kraft av at sosialarbeidere ofte arbeider ved velferdsstatlige institusjoner som eksempelvis NAV, rusomsorg eller barnevern, vil derfor definisjonen av sosiale problemer ofte bære preg av normative forståelser. Dette kan komme til uttrykk gjennom at de sosiale problemene blir gjenstand for institusjonalisering ved at problemdefinering og løsninger i velferdsstatlig regi hviler på normative forutsetninger (Halvorsen, 2002, s. 22). I en barnevernfaglig kontekst kan en slik normativ forutsetning forstås gjennom barnevernets mandat til å sikre at alle barn har gode og trygge oppvekstvilkår.

Innenfor dette mandatet blir man vitne til at avgjørelser om omsorgsovertakelser kan representere et av de de mest inngripende tiltakene og utfordrende

arbeidsoppgavene i barnevernet (Christiansen, Iversen og Kojan, 2016, s.108). I forlengelse av omsorgsovertakelser er samvær mellom barn og biologiske foreldre (fra nå av foreldre) en relevant problemstilling å ta høyde for i barnevernsarbeid. I NOU 2012: 5 (s.108) knyttes dilemmaer rundt samvær opp mot at barn og foreldre kan ha interesser som står i strid med hverandre. Barnevernloven (1992) gir få føringer for praktisering og omfang av samvær, men en rettesnor i alt barnevernsfaglig arbeid er at alle avgjørelser skal tas etter hensynet om barnets beste (Riiber, 2018, s.142). Dette grunngir behovet for et større, mer tilgjengelig og systematisert kunnskapsgrunnlag om hvilken innvirkning kontakt med foreldre kan ha på barn som er plassert i fosterhjem. På denne måten kan denne oppgaven bidra i prosessen med å fremme kunnskap, nye forståelsesmåter og refleksjoner på dette feltet.

1.3 Bakgrunn, kunnskap og forskning på feltet

Norge har blitt dømt flere ganger for brudd på retten til familieliv i Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 8 i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) (Alvik, 2021, s.1). Kjernen av kritikken er knyttet opp mot avgjørelser angående omfang av samvær etter omsorgsovertakelser, og om denne samværsutmålingen er forenlig med det overordnede målet om gjenforening mellom barn og foreldre (Alvik, 2021, s.1). I forbindelse med EMD-dommene blir det gjentatte ganger fremhevet at omsorgsovertakelse er et midlertidig tiltak, og at dette er noe som også må gjenspeiles i praktiseringen av samvær (Alvik, 2021, s.8). Den norske virkeligheten har derimot vært annerledes.

I en analyse av 91 fylkesnemdsvedtak med hovedvekt på begrunnelser i begrensninger i samværsretten, hevdes det at disse begrunnelsene bærer preg av en standardisert vurderingsnorm i retning av et begrenset samværsomfang (Gerds-Andresen, 2020, s.149). Gerds-Andresen (2020, s.149) peker på at det begrensede samværsomfanget kan ses i forlengelse av tendensen til å vektlegge "behovsretningen" ved samværsfastsettelse, der elementer som ro, etablering, tilknytning til nye omsorgspersoner og tilvenning blir fremhevet som sentralt for barnets beste. I kjølvannet av EMD-dommene har Høyesterett uttalt at det må foreligge konkrete vurderinger om hyppigheten og omfanget av samvær i tråd med

muligheten for tilbakeføring og hensynet til barnets beste (Alvik, 2021, s.9). Uti fra kritikken fra EMD-dommene og noen av hovedtrekkene fra Gerds-Andresen (2020) sin analyse, kan det virke som at det foreligger et behov for et større og mer tilgjengelig kunnskapsgrunnlag om hvilken betydning samvær kan ha for barn i fosterhjem etter omsorgsovertakelse.

1.4 Oppgavens oppbygning

Videre i oppgaven blir det gjort rede for litteraturstudie som metode, litteratursøk, kildekritikk og valg av empiri. I kapittel 3 blir oppgavens teoretiske rammeverk presentert og videre blir det gjort rede for tilknytningsteori og de ulike tilknytningsmønstrene, indre arbeidsmodeller, utviklingen av Selvet og den signifikante andre. I kapittel 4 drøftes problemstillingen min opp mot funnene i den utvalgte empirien og presentert teori med utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene mine. Oppgaven avsluttes med en konklusjon som trekker frem noen av hovedtrekkene fra drøftingen.

2.0 Metode

En metode kan ses på som en fremgangsmåte man tar i bruk for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap om et fenomen (Dalland, 2017, s.51). Begrunnelsen for å jobbe metodisk kan tillegges måten enhver metode baserer seg på allmenngyldige krav med sikte på å overholde intellektuelle standarder (Dalland, 2017, s. 51).

Allmenngyldige krav som eksempelvis systematisk utvalg, nøytralitet og nøyaktighet i fremstilling av datamateriale, avklaring av forforståelse og mulighet for å kontrollere resultater, kan sikre at man kommer frem til ny kunnskap eller sette oss i posisjon til å etterprøve allerede-eksisterende kunnskap (Dalland, 2017, s.56). Slike krav kan relateres til begrepet reliabilitet, noe som vil si at resultatene man oppnår kan reproduseres under de samme forholdene (Nortvedt et al, 2012, s.198).

Innenfor metodebegrepet finnes det både kvantitative og kvalitative tilnærminger til forskning. Kvalitative metoder søker å avdekke og undersøke forståelse, mening og opplevelser av ulike fenomener (Dalland, 2017, s. 52). I denne oppgaven vil jeg benytte meg av den kvalitativt-orienterte metoden litteraturstudie for å belyse

problemstillingen som omhandler hvilken påvirkning kontakt med foreldre kan ha på fosterbarn sin psykososiale fungering. Som et resultat av at litteraturinnhenting har ledet frem til litteratur som i stor grad baserer seg på kvalitative metoder og at problemstillingen er forankret i et forsøk på å forstå kontakten mellom barn og foreldre, gir det grunnlag for å si at dette er en kvalitativ litteraturstudie.

2.1 Litteraturstudie som metodisk tilnærming

Gjennomføring av litteraturstudie innebærer en systematisk tilnærming til innhenting og analysering av et større datamateriale med den hensikt å besvare et forskningsspørsmål (Aveyard, 2018, s.2). På denne måten kan litteraturstudie gi tilgang til ny kunnskap ved at den systematisk, innsamlede litteraturen blir nøye gjennomgått og relevante deler blir sett på i lys av nye perspektiver og sammenhenger (Aveyard, 2018, s.2).

Dette er også en av grunnene til at mitt valg av metode falt på litteraturstudie. Gjennom denne tilnærmingen gis det tilgang til et mer omfattende analyserings- og tolkningsgrunnlag, enn om jeg eksempelvis hadde foretatt kvalitative intervjuer på egenhånd. Gjennomføring av kvalitative intervjuer kunne ha gitt fenomenologiske detaljer om den opplevde kontakten fra enkeltinformanter. Likevel er det vanskelig å avgjøre om opplevelsene til enkeltinformanter lar seg overføre til andre kontekster, og om det gir et tilstrekkelig grunnlag for å besvare problemstillingen på en hensiktsmessig måte. Jeg har derfor fordypet meg i litteratur og lett meg frem til sentrale begrep og sammenhenger.

Gjennom disse beskrivelsene blir man vitne til at selve essensen ved litteraturstudier har klare forbindelseslinjer til et hermeneutisk vitenskapssyn. Hermeneutikken relateres til fortolkningsprosesser knyttet opp mot sosiale fenomener (Brottveit, 2018, s. 33). I forlengelse av metode og problemstilling blir det naturlig å innta et hermeneutisk vitenskapssyn, da oppgaven baserer seg på å forstå og fortolke hvordan kontakten påvirker barn. I kraft av at barns opplevelser blir gjenstand for tolkning i lys av problemstillingen, kan oppgaves tilsies å ha en forankring i det fenomenologiske vitenskapssynet. I en fenomenologisk tilnærming danner slike

subjektive opplevelser og narrativer grunnlaget for ny kunnskap om et fenomen (Del Busso, 2018, s. 46).

I tråd med den hermeneutiske vitenskapstradisjonen skal jeg kort redegjøre for hvilken forforståelse jeg har angående kontakten mellom foreldre og barn i fosterhjem. I følge Brottveit (2018, s.130) kan forforståelse forstås som “den samlede bakgrunnskunnskapen og grunnholdningen forskeren bærer med seg i møte med kunnskapsfeltet”. Mitt inntrykk er at denne kontakten kan bære preg av ambivalens, og kan dermed gi opphav til både glede, lettelse, frustrasjon og sorg i barna. Med andre ord har jeg inntrykk av at hele følelsesregisteret kan være involvert, noe som kan påvirke den psykososiale fungeringen både positivt og negativt.

2.2 Litteratursøk og utvalg av empiri

For å komme frem til relevant forskningslitteratur har jeg gjennomført et systematisk litteratursøk i flere omganger. I den anledning har jeg benyttet meg av databasene Idunn, Oria og Scopus. Jeg har videre brukt ulike kombinasjoner av søkeordene: “fosterhjem”, “samvær”, “foster care”, “foster kid*”, “foster child”, “parent visit”, “contact”, “birth parent”, “biological parent*” og “birth family” (se vedlegg 1).

Resultatene fra litteratursøket er hovedsakelig forankret i barnevernsarbeidere, sosialarbeidere og fosterforeldre sine erfaringer. Innledningsvis i arbeidet med denne oppgaven ønsket jeg å finne forskning som i stor grad baserte seg på barns opplevelser med kontakt. Det har vært utfordrende å finne slik barne-orientert forskning, noe som gjorde at jeg måtte utvide inklusjonskriteriene mine. Etter en justering av inklusjonskriteriene, falt valg av kriterier derfor på at litteraturen skulle være fagfelleurdert, forankret i kvalitativ eller kvantitativ forskning med fokus på barn sine erfaringer med kontakt og at den er på norsk, svensk, dansk eller engelsk. Eksklusjonskriteriene mine var rettet mot forskning som er utgitt utenom perioden 2012-2022, i og med at eldre forskning kan være utdatert og derfor gi en mangelfull og uriktig fremstilling. Abstraktene på forskningen ga en pekepinn på om forskningen var relevant for min problemstilling, og videre gjennomlesning av forskning dannet

grunnlaget for utvalg av empiri. Litteratursøket resulterte dermed i to rapporter, en systematisk oversikt og tre artikler.

I rapporten *Samvær etter omsorgsovertakelse - En barnefaglig og juridisk utredning* ser Stang og Baugerud (2018) nærmere på samvær i lys av prinsippet om barnets beste, og hvordan kontakt påvirker barn, fosterforeldre og foreldre.

I rapporten *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg* belyser Aamodt og Mossige (2014) ulike utfordringer og muligheter ved den uregulerte kontakten som kan finne sted på sosiale medier mellom barn og foreldre.

Boyle (2017) sin systematiske oversikt “What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review” blir det undersøkt hvilken innvirkning kontakt med foreldre kan ha på både fosterbarn og adoptivbarn.

Dansey et al. (2018) sin artikkel “How children in foster care engage with loyalty conflict: presenting a model of processes informing loyalty” viser til problemstillingen om lojalitetskonflikt mellom fosterforeldre og foreldre, som et resultat av å ha tilhørighet til begge familier.

I artikkelen “Problemer med foreldresamvær i barnevernet - unge voksnes fortellinger”, retter Skoglund og Thørnblad (2021) fokuset mot vansker i samvær gjennom kvalitative intervjuer av unge voksne med samværserfaring fra slektsfosterhjem.

Fossum et al. (2018) sin artikkel “Do frequency of visits with birth parents impact children’s mental health and parental stress in stable foster care settings” undersøker om antall samvær påvirker tilknytning, barns psykiske helse og stressnivået til fosterforeldrene.

2.3 Kildekritikk og validitet

Aveyard (2010, s.91) hevder at det er sentralt å identifisere et litteraturhierarki for å vurdere relevansen til de ulike forskningsartiklene. Kunnskapspyramiden (tidligere S-pyramiden) plasserer ulike former for forskning i et hierarki ved å vurdere forskningen sin kvalitetsvurdering, anvendbarhet og letlesthet (Nortvedt et al., 2012, s.44). Forskning som plasserer seg øverst i hierarkiet oppsummerer gjerne flere relevante studier og systematiske oversikter på et større temaområde (Nortvedt et al, 2012, s.45). Lavere nede i kunnskapspyramiden baseres forskningen på et mindre antall studier og systematiske oversikter eller originalresultater (Nortvedt et al, 2012, s.52).

I forlengelse av at litteratursøket mitt førte til det som jeg vurderer som to systematiske oversikter og fire enkeltstudier, vil Boyle (2017) og Stang og Baugerud (2018) sin forskning bli plassert øverst i litteraturhierarkiet. Likevel er det sentralt å påpeke at de kvalitative enkeltstudiene til Skoglund og Thørnblad (2021), Danset et al. (2018) og Aamodt og Mossige (2014) kan i større grad gi fenomenologiske detaljer fra ulike informanter, noe som kan belyse fosterbarna sine opplevelser med kontakt. Den kvantitative enkeltstudien til Fossum et al. (2018) tallfester fenomenet om kontakt, noe som også kan bidra til å belyse problemstillingen.

Validitet beskriver i hvor stor grad resultatene viser det de er ment til å vise, samtidig i hvilken grad konklusjonene som fremkommer er overførbare til andre kontekster (Nortvedt, 2012, s.199). I forbindelse med min oppgave kan utvalgt empiri tilsies å ha høy grad av validitet ved at empirien beskriver fosterbarns opplevelser med kontakt og hvordan dette kan påvirke dem. Videre åpner de systematiske oversiktene opp for høy grad av generaliserbarhet, mens enkeltstudiene åpner opp for dybde- og detaljnivå i informantene sine opplevelser.

3.0 Teoretisk rammeverk

Valg av teoretiske rammeverk for oppgaven falt på barnevernfaglige prinsipper, tilknytningsteori, tilknytningsmønstre, indre arbeidsmodeller, utvikling av Selvet og den signifikante andre.

3.1 Barnvernfarelige prinsipper

Barnevernloven baserer seg hovedsakelig på de tre prinsippene om barnets beste, det biologiske prinsipp og mildeste inngreps prinsipp. Disse prinsippene har ikke rettslig forankring i lovverket, men kan forstås som normative holdepunkter som er gjeldende over en lengre tidsperiode (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.27). I forbindelse med samvær er prinsippene om barnets beste og det biologiske prinsipp særlig relevante.

Prinsippet om barnets beste fungerer som et overordnet hensyn i barnevernfaglig arbeid. Dette kommer til uttrykk i barnevernloven (1992, § 4-1), der det blir vektlagt at avgjørelser skal bestemmes ut i fra hensynet om barnets beste. En operasjonalisering av barnets beste kan ses gjennom de fire faglige prinsippene om tilknytnings- og relasjonskvalitet, biologiske bånd, mildeste effektive inngrep og barnets medvirkning (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.28-31). Både barnepsykologisk fagkunnskap og kulturelle strømninger danner utgangspunktet for tolkningskriterier av barnets beste (NOU 2012: 5, s.32). Dette kan gi grobunn til ulike tolkningsgrunnlag av barnets beste. Likevel hevdes det i NOU 2012: 5 (s.32) at barnets beste kan forstås som en omsorgssituasjon som er preget av stabilitet, der foreldre tilrettelegger for en utvikling som står i samsvar med barnets utviklingspotensial gjennom en utviklingsstøttende tilknytning. Ved vurderinger om samvær vil i utgangspunktet hensynet til barnets beste gis forrang. Dette vil derfor si at sentrale elementer ved slike vurderinger kan være plasseringen sin varighet, formålet med omsorgsovertakelsen, foreldrenes samværskompetanse og barnets behov (NOU 2016:16, s.179).

Det biologiske prinsipp kan forstås som et resultat av samfunnsmessige og kulturelt-forankrede verdier og grunnholdninger ved at det å vokse opp hos sine egne foreldre tillegges en egenverdi i seg selv (Bunkholdt & Kvaran, 2015. s.30). Til tross for at det biologiske prinsipp ikke direkte er nedfelt i barnevernloven, blir man gjennom ulike lovhjemler vitne til at det biologiske prinsippet får innpass i sentrale deler av lovverket. I en barnevernfaglig kontekst kommer dette eksempelvis til uttrykk ved at man i første rekke vil forsøke å sette inn hjelpetiltak etter barnevernloven (1992, § 4-4) med sikte på å skape tilfredsstillende forhold i hjemmet. Dersom dette ikke er

mulig gis foreldre og barn fortsatt mulighet til kontakt gjennom samværsrett etter omsorgsovertakelse etter barnevernloven (1992, § 4-19). I tillegg plikter barneverntjenesten etter barnevernloven (1992, §4-16) å ta kontakt med foreldrene etter en omsorgsovertakelse å tilby veiledning og oppfølging. Dette kan forstås som at barneverntjenesten skal bistå foreldrene med å komme i en slik posisjon at foreldrene er i stand til å utøve forsvarlig omsorg, noe som kan være avgjørende for muligheten til tilbakeføring (NOU 2016: 16, s.47).

3.2 Tilknytning

I løpet av barnet sitt første leveår vil det ha utviklet en tilknytningsrelasjon til sentrale omsorgspersoner (Brandtzæg et al., 2011, s.42). Denne tilbøyeligheten for å danne en slik tilknytningsrelasjon forklarer tilknytningsteoretikeren John Bowlby (2005) ut ifra et evolusjonistisk og biologisk ståsted. Tilknytning sikrer nærhet mellom omsorgspersonen og barnet, noe som sikrer overlevelse (Bowlby, 2005. s.3). Basert på tidligere samspill, erfaringer og opplevelser med omsorgspersonene sine, vil barnet utvikle et sett av mønstre for tilknytningsatferd (Killen, 2000, s.51). Gjennom denne erkjennelsen blir man vitne til at omsorgspersonene sin fysiske og emosjonelle tilstedeværelse er avgjørende for hvilken retning tilknytningen utvikler seg i. For fosterbarn kan dette aktualiseres ved at fosterforeldre kan representere en ny tilknytning, men som likevel kan utfordres når samvær skal gjennomføres.

3.3 Tilknytningskvalitet

I forlengelse av Bowlby sine studier om tilknytning fant Mary Ainsworth gjennom sine observasjonsstudie "Fremmedsituasjonen"observasjonsstudier noen generelle trekk ved samhandlingen mellom spedbarn og mødre. Studien tok for seg flere strukturerte episoder med atskillelse og gjenforening mellom spedbarn og mor, samt introduksjon av et fremmed menneske (Smith, 2002, s.86). Ainsworth og hennes kollegaer skildret spedbarna sin atferd i løpet av "fremmedsituasjonen", noe som resulterte i at det ble identifisert tre forskjellige mønstre av tilknytningsatferd (Smith, 2002, s.18). Disse skal jeg presentere fordi de kan ha betydning for fosterbarn sin psykososiale fungering.

Barna som ble identifisert med trygg tilknytning (B) ble beskrevet som utforskende og i lek med mor tilstede, men blir opprørt og lei seg når mor forlater rommet (Killen, 2009, s.120). Gjenforeningen hos disse barna kan preges av både smil, glede, initiativtaking fra barnet og behov for fysisk kontakt og trøst (Killen, 2007, s.55). Foreldrene med barn med trygg tilknytning kan beskrives som kjærlige, stabile og tilgjengelige (Brandtzæg et al. 2011. s.27). Bunkholdt og Kvaran (2015, s.72) hevder at disse egenskapene ved foreldrene er sentrale forutsetninger for at barnet skal føle seg forstått og trygg på at foreldrene møter deres behov. Barn med trygg tilknytning er forbundet med redusert risiko for senere dårlig psykisk helse, noe som kan ses i forbindelse med at disse barna ofte har en opplevelse av høy egenverdi, tro på egen mestring og gode relasjoner (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.75).

Utrygg og unnvikende tilknytning (A) kom til uttrykk ved at barnet viste liten interesse for om moren var tilstede eller ikke (Smith, 2002, s.18). Denne lave graden av interesse manifesterer seg ved at mor ikke blir gitt oppmerksomhet når hun kommer tilbake til rommet, og barnet kan i noen tilfeller trekke seg lengre unna (Killen, 2009, s.120). Omsorgsutøvelsen hos disse foreldrene preges ofte av likegyldighet og undervurdering av barnas behov (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.73). På bakgrunn av denne omsorgsformen vil barna i et forsøk på å oppnå tilknytningspersonen sin nærhet undertrykke behov og følelser (Brandtzæg et al., 2011, s.28). Barn med utrygg og unnvikende tilknytning kan få problematikk rundt emosjonsregulering, forståelse av sammensatte følelser, empati og lav egenverdi (Schofield & Beek, 2006, s.94).

Det siste tilknytningsmønsteret som Ainsworth og kollegaene oppdaget var utrygg og ambivalent tilknytning (C). Disse barna var svært opptatt av mor, noe som kom til uttrykk ved en begrenset utforskning og stadige forsøk på å få mor sin oppmerksomhet (Killen, 2009, s.121). Ved atskillelse ble disse barna opprørt, men ved gjenforening kunne disse barna vise både sinne, gråt og passivitet. Denne atferden kan ses i forbindelse med at disse barna ofte har opplevd at omsorgspersonene er usammenhengende og uforutsigbare i sin sensitivitet, tilgjengelighet og i omsorgsutøvelsen (Smith, 2002, s.65). Ifølge Brandtzæg et al (2011, s.29) kan disse barna derfor i et forsøk på oppnå tilknytningspersonen sin

tilgjengelighet intensivere uttrykk for sinne, smerte og lignende med den hensikt å frembringe forutsigbarhet i tilknytningspersonen. Vansker med emosjonsregulering, avhengighet til andre, engstelighet og internalisering av problemer er ofte utviklingstrekk som kommer til uttrykk hos barn med utrygg og ambivalent tilknytning (Schofield & Beek, 2006, s.115-116)

Et fjerde tilknytningsmønster ble senere identifisert av Main og Solomon, og fikk derfor betegnelsen desorganisert tilknytning (D) (Smith, 2002, s.91). I motsetning til de andre tilknytningsmønstrene har ikke barn med desorganisert tilknytning en fast strategi for å sikre seg trygghet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.73). Mangel på strategier i disse barna kan komme til uttrykk i forvirrende og motsetningsfylt atferd i møte med sin tilknytningsperson (Brandtzæg et al, 2011, s.31). Atferden eller mangel på faste strategier kan ses i forbindelse med at barnet har erfart tilknytningspersonen som skremmende, truende, ustabil eller utilgjengelig, noe som gjør at barnet er usikker på hvordan tilknytningspersonen vil reagere (Killen, 2009, s.122). Desorganisert tilknytning er forbundet med høy forekomst av psykisk uhelse, liten selvfølelse og svak kognitiv fungering (Braarud, 2012, referert i Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.76).

3.4 Indre arbeidsmodeller

I forlengelse av teorien om tilknytning introduserte også Bowlby (2005, s.146) konseptet om indre arbeidsmodeller. Indre arbeidsmodeller kan defineres som “en samling av tanker, følelser og handlingsberedskap som er skapt av de tidlige samspillserfaringene mellom barn og omsorgsgiver” (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.71). Opparbeidelsen av indre arbeidsmodeller skjer parallelt ved tilknytningsprosessen gjennom samspillserfaringer med omsorgspersoner (Killen, 2009, s.95).

Betydningen av indre arbeidsmodeller blir tydelig i det man tar i betraktning hvordan dette kan påvirke fremtidige relasjoner med andre. I følge Smith (2002, s.140) kan en trygg arbeidsmodell komme til uttrykk ved at barn forventer at samhandlingen med andre mennesker bærer preg av støtte og oppmuntring, noe som i mange

tilfeller vil medføre positive reaksjoner tilbake og igjen vil fungere bekræftende overfor barnet sin gode og trygge arbeidsmodell. På den andre siden vil en arbeidsmodell basert på utrygg tilknytning kunne resultere i at barnet oppfører seg mistroisk og avvisende i møte med andre mennesker, noe som naturlig kan gi grobunn til negative samhandlingsopplevelser og på den måten vedlikeholde barnets negative forventninger til andre (Smith, 2002, s.140). Bekreftelse og vedlikeholdelse av slike indre arbeidsmodeller kan forstås som en form for selvoppfyllende profetier. Slike indre, arbeidsmodeller kan fosterbarn ta med seg i overgangen til et fosterhjem.

Ut fra min tolkning av beskrivelser av forbindelseslinjene mellom de ulike tilknytningsmønstrene, former for omsorgsutøvelse, tilstander relatert til psykisk helse og opparbeidelsen av indre arbeidsmodeller, kan disse tilsies å ha overføringsverdi for å kunne vurdere fosterbarn sin psykososiale fungering. I tillegg tar disse teoretiske perspektivene videre høyde for betydningen av de første omsorgspersonene i et barn sitt liv, noe som er relevant med tanke på at kontakt innebærer å omgås disse igjen.

3.5 Selvoppfatning og identitet

George Herbert Mead sine teoretiske begreper relatert til identitetsdannelse og selvoppfatning har sin forankring i retningen symbolsk interaksjonisme. Symbolsk interaksjonisme kan forstås som et teoretisk perspektiv som vektlegger betydningen av samfunnet og dets grupper, samt sosialiseringaspektet med slik tilhørighet (Levin & Trost, 1996, s.12). Mead sine beskrivelser av Selvet blir ofte sett i sammenheng med utvikling av både identitet og selvoppfatning (Levin & Trost, 2005, s.98). Selvet kan oppfattes som et vekselforhold mellom bestanddelene "me" og "I" (Mead, 1998, s.203). "I" manifesterer seg som respons på andre menneskers meninger, forståelser og atferd (Levin & Trost, 2005, s.40). I kraft av at "I" er handlende og aktivt i nået, er det denne delen av Selvet som åpner opp for at spontanitet og kreativitet kan utfolde seg gjennom handlinger. På denne måten er det "I" som er medvirkende i uforutsigbare og uforståelige handlinger.

“Me” derimot kan tillegges mer reflekterende og tilbakeskuende egenskaper i form av at den fungerer som en lagring av alt som man har erfart og opplevd (Levin & Trost, 2005, s.21). Denne lagringen tilrettelegger derfor for en internalisering av sosiale normer og forventninger, noe som gjenspeiles i et arsenal av aktuelle handlingsalternativer i møte med kjente situasjoner. Det reflekterende og tilbakeskuende aspektet ved “me” kommer til uttrykk i måten “me” fungerer som både brems og styring av den handlende “I”, noe som igjen blir gjenstand for “me” sin lagring. Levin og Trost (2005, s.97) beskriver dette som et resultat av at både “I” og “me” er forankret og formet av sosiale prosesser og interaksjoner. Utviklingen av Selvet kan derfor ses på som en kontinuerlig og sosial prosess. Dette kan danne grunnlaget for et forutsigbart og bestandig element ved individet, noe som kan tillegges å være individets identitet og selvoppfatning. Denne tilnærmingen til fosterbarn sin opplevde kontakt med foreldre kan belyse hvordan foreldre påvirker disse prosessene relatert til selvoppfatning, identitet og hvem som utgjør den signifikante andre.

3.6 Den signifikante andre

Selve begrepet om den signifikante andre kan ikke spores direkte til Mead sine verk, men beskrivelser av fenomenet om den signifikante har tydelig tilstedeværelse i Mead sine tankerekker (Levin & Trost, 2005, s.60). Helgeland (2003, s.13) viser til Sullivan (1953) sin definisjon av signifikante andre og forklarer at signifikante andre kan forstås som de menneskene som er betydningsfulle for oss. Disse menneskene er betydningsfulle i form av at de er mennesker som man lytter til, ser opp til og etterligner (Levin & Trost, 2005, s.59). Utviklingen av Selvet kan derfor ha nær sammenheng med barnets signifikante andre, i og med at disse kan være med på å prege et barns forestillingsverden, forståelsesmåter og definisjoner av situasjoner (Levin & Trost, 2005, s. 58). Helgeland (2003, s.15) poengterer at relasjonen til barnets signifikante andre verken behøver å være nær, gjensidig, preget av gode erfaringer eller bidra positivt til identitetsutvikling eller selvoppfatning i henhold til allmenne verdisystemer.

I kraft av at foreldre er sentrale i de tidlige innlærings- og sosialiseringprosesser blir disse ofte betraktet som barnets signifikante andre (Levin & Trost, 2005, s.58). Likevel kan barn oppleve at den signifikante andre opptrer på en uforståelig måte. Dette kan eksempelvis være gjennom ulike former for omsorgssvikt. Barn som opplever omsorgssvikt kan utvikle tilknytningsvansker, noe som kan komme til uttrykk som en skjevutvikling i barnets emosjonelle og sosiale fungering. Det uforståelige kan fremstå som en konflikt innad i barnet, noe som må løses for at barnet kan skape en meningsfull livshistorie (Levin & Trost, 1996, s.47). Dette kan skje ved å omdefinere situasjon, sortere bort en eller flere deler av historien eller finne andre signifikante andre. Andre signifikante andre kan være venner, lærere, fosterforeldre eller andre som viser støtte og interesse for fosterbarnet (Helgeland, 2003, s.20).

4.0 Funn og drøfting: Kontakt med foreldre og psykososial fungering

I denne delen av oppgaven skal jeg drøfte problemstillingen om hvordan kontakt med foreldre kan påvirke fosterbarn sin psykososiale fungering. Måten jeg vil gjøre dette på er ved å presentere funn fra valgt empiri og belyse disse ved hjelp av teori fra teorikapittelet. Drøftingen vil ta utgangspunkt i de tre forskningsspørsmålene mine om hvordan kontakt kan påvirke barnets utvikling av trygg tilknytning til fosterforeldre, indre arbeidsmodeller og selvoppfatning. Drøftingen vil derfor være tredelt. Første del av drøftingen tar for seg utviklingen av trygg tilknytning til fosterforeldre med utgangspunkt i tilknytningsteori og tilknytningsmønstre, andre del fokuserer på fosterbarna sine erfaringer med kontakt opp mot indre arbeidsmodeller og siste del utforsker hvordan kontakt påvirker selvoppfatning med utgangspunkt i utviklingen av Selvet og den signifikante andre.

4. 1 Samvær og tilknytning til fosterforeldre

Mange fosterbarn har utrygge og desorganiserte tilknytningsmønstre (Kvello, 2015, s.90). Fosterforeldre skal i utgangspunktet representere nye omsorgspersoner som kan tilrettelegge for utviklingen av trygg tilknytning. På bakgrunn av dette vil det tas

høyde for hvordan kontakt med foreldre etter omsorgsovertakelse kan påvirke denne tilknytningen.

4.1.1 Reaktivering av tilknytningsmønstre og retraumatisering

En gjennomgående tendens i funnene er at kontakt med foreldre kan være problematisk for barnet. I den systematiske oversikten til Boyle (2017, s.29) blir det fremhevet av fosterbarn kunne oppleve reaktivering av utrygge tilknytningsmønstre etter samvær. Utrygg og ambivalent tilknytning (C) kjennetegnes ved kraftige uttrykk for å få omsorgsgivers oppmerksomhet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.73). Utrygg og unnvikende (A) tilknytning tilskrives de barna som distanserer seg selv fra omsorgsgiverne for å skape trygghet og forutsigbarhet (Brandtzæg et al., 2011, s.28). Reaktivering av tilknytningsmønstre kom til uttrykk ved at barna ble klengete, tilbaketrukkne eller avvisende etter samvær (Boyle, 2017, s.30). Det er imidlertid sentralt å nevne at reaktivering av utrygge tilknytningsmønstre var et trekk ved de barna som opplevde avvisning under samvær, og som hadde opplevd dette tidligere av foreldrene (Boyle, 2017, s.29). Fra et barnevernfaglig ståsted kan slike reaksjoner fra barnet tolkes som at foreldrene har en lav samværskompetanse, og tale for at samvær burde begrenses eller eventuelt gjennomføres med tilsyn (NOU 2016:16, s.179). Felles for disse utrygge tilknytningsmønstrene er at de forbindes med lav egenverdi, problematisk rundt emosjonsregulering og internalisering av vansker (Schofield & Beek, 2006, Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.75). På bakgrunn av dette kan disse fosterbarna tilskrives en psykososial fungering som kan være preget av internaliserte og eksternaliserte vansker. Disse vanskene kan gjøre det utfordrende å inngå i gode relasjoner med andre.

I forlengelse av reaktivering av tilknytningsmønstre, viser rapporten til Stang og Baugerud (2018, s.30) at det kan foreligge en risiko for retraumatisering ved samvær. Barn som har blitt traumatisert av foreldrene sine på bakgrunn av vanskjøtsel, misbruk eller andre opplevelser kan oppleve retraumatisering i forbindelse med samvær (Stang & Baugerud, 2018, s.31). Retraumatisering innebærer eksponering av en situasjon som bærer preg av barnets tidligere reaksjoner og tilpasningsstil på en traumatisk hendelse (Stang & Baugerud, 2018,

s.30). Samværet i seg selv trenger ikke å være traumatisk, men kan fortsatt minne barnet på de traumatiske hendelsene i kraft av at foreldre er involvert i traumet. Disse barna som opplever retraumatisering i samvær kan derfor som en reaksjon trekke veksler på elementer fra desorganisert tilknytning (D). I forlengelse av dette viser Kvello (2015, s.87) til at flere rapporter beskriver at fosterbarn endrer atferd før og etter samvær, og hevder at dette har sammenheng med retraumatisering og desorganisert tilknytning (D). Ved dette tilknytningsmønsteret preges atferden av motsetninger og ingen faste strategier for sikre trygghet (Smith, 2002, s.31). Desorganisert tilknytning (D) i kombinasjon med retraumatisering kan komme til uttrykk som svak affektregulering, utfordringer med relasjoner med jevnaldrende, liten empati, atferdsvansker og svak emosjonsregulering (Howe et al., 1999, referert i Schofield & Beek, 2006, s.148). På denne måten blir man vitne til at kontakt med foreldre kan gi utslag i en negativ psykososial fungering med både internaliserte og eksterne vansker som vanskeliggjør relasjoner med andre.

4.1.2 Tilpasning og trygg tilknytning

Til tross for at samvær kan innebære en risiko for reaktivering av tilknytningsmønstre og retraumatisering, viser imidlertid den systematiske oversikten til Boyle (2017) og rapporten til Aamodt og Mossige (2014) at et funn kan tilskrives måten kontakten kan tilrettelegges for en bedre tilpasning i fosterhjemmet og sikre trygg tilknytning. Dette er i samsvar med Boyle (2017, s.29) sitt funn om at samvær kan gi barna en mulighet for å forsikre seg om at foreldrene er i god behold, samt lette følelsen av skyld. I rapporten til Aamodt og Mossige (2014, s.32) bekrefter en fostermor sitt sitat hvordan slik kontakt over telefon kan gi muligheter for en enklere tilpasning.

“«Likevel ser jeg betydningen av kontakten. Hvordan uroen setter seg i barnet når det har gått for lang tid, gleden over å snakke, og roen etterpå. Etter samtalen med mammaen er de på en måte klar igjen. Klare til å fortsette hverdagslivet.»

Sitatet illustrerer hvordan kontakt på telefon eller sosiale medier kan fungere som et godt supplement til samvær. På denne måten kan barnet falle til ro i det nye hjemmet og utvikle tilknytning til fosterforeldre. Likevel er det sentralt å nevne at for at kontakten skal ha en slik positiv effekt for barnet, er det en forutsetning at det

foreligger et godt samarbeid mellom fosterforeldrene og foreldrene (Boyle, 2017, s.31).

Studien til Fossum et al. (2018, s.8) fant imidlertid likheter mellom de barna som hadde månedlig eller sjeldnere samvær, og de barna som hadde oftere enn månedlige samvær. I studien kom det frem at frekvensen av samvær ikke påvirket barnet sin psykososiale fungering, og at mellom 81-93 % av barna betraktet en av fosterforeldrene som deres tilknytningsperson (Fossum et al, 2018, s.8). Denne studien kan derfor tale for en høyere samværsfrekvens mellom barn og foreldre, noe som ville ha vært i tråd med kritikken for brudd på retten til familieliv i EMK artikkel 8 i EMD. Til tross for funnene i studien er det vanskelig å avgjøre hvilken overføringsverdi dem har, i og med at gjennomsnittsalderen for plassering var 2,3 år. Den lave alderen i kombinasjon med at fosterhjemmene fremstod som stabile, kan ha påvirket resultatene. Dette kan forstås i forlengelse av at disse barna har utviklet trygg tilknytning og trygge, indre arbeidsmodeller. Trygg tilknytning tilrettelegger for god psykisk helse, samt robusthet i møte med utfordringer (O'Connor et al., 1999, referert i Killen, 2009, s.126). Dette kan fungere som en buffer mot internaliserte og eksternaliserte vansker, noe som kan gi opphav til god psykososial fungering.

4.1.3 Hinder for ny tilknytning

Skoglund og Thørnblad (2021), Boyle (2017) og Aamodt og Mossige (2014) sin forskning peker i retning av at samvær og kontakt ble en arena for å undergrave den relasjonen og tilknytningen barnet har fått til fosterfamilien. Dette har kulminert i et funn som peker i retning av at kontakt kan hindre ny, trygg tilknytning. Boyle (2017, s.29) beskriver en tendens der muliggjorde løfter om gjenforening og å gi barnet dårlig samvittighet for den nye relasjonen til fosterfamilien. Aamodt og Mossige (2014, s. 43) beskriver at det samme fenomenet kunne skje over sosiale medier, men til forskjell fra samvær kunne foreldrene utøve et kontinuerlig press på barna. En slik negativ kontakt kan hindre utvikling av trygg tilknytning og føre til at fosterhjems plasseringen blir mislykket (Mennen & O'Keefe, 2005, referert i Aamodt & Mossige, 2014, s.43). Stang og Baugerud (2018, s.27) problematiserer videre tilknytning til fosterforeldre ved å påpeke hvordan fosterforeldrene sin sensitivitet

overfor barnet sin atferd og vansker er avgjørende for utvikling av trygg tilknytning, ellers kan de stå i fare for å utvikle negative samspillsreaksjoner.

I Skoglund og Thørnblad (2021, s.221) sin studie, vises det til informanten Kristian sine opplevelser med hvordan slike løfter fra sin rusavhengige mor kunne utarte seg under samvær.

“Nå er mamma snart frisk, og da kan du komme - begynne å flytte tilbake”

Slike løfter kan gi grobunn til opplevelsen av permanent midlertidighet. Holtan (2002, s.136) beskriver at barn opplever dette som en kontinuerlig tanke om at de skal bo sammen med foreldrene igjen, noe som kan skape en uro i barnet. En slik uro kan komme til uttrykk som internaliserte og eksternaliserte vansker, noe som videre kan manifestere seg i relasjonen til fosterforeldrene. Hos Kristian kom dette til uttrykk som aggresjon mot fostermoren, i og med at hun forsøkte å realitetsorientere Kristian om sin bosituasjon og moren sin rusavhengighet (Skoglund & Thørnblad, 2021, s.221). Aggresjon, atferdsvansker og emosjonsregulering kan relateres til utrygge og desorganiserte tilknytningmønstre (Schofield & Beek, 2006, s.94, s.115 og s.148). Dette kan oppfattes som et uttrykk for eksternaliserte og internaliserte vansker, men kan imidlertid også ha andre årsaker enn disse som blir presentert i forbindelse med tilknytningmønstre. En svakhet ved denne studien er at informantene bodde i slektsfosterhjem i perioden 1986-1995. Skoglund og Thørnblad (2021, s.225) anerkjenner at slektsfosterhjem ofte kan tilrettelegge for hyppigere og uregulerte samvær, noe som kan gi grobunn til andre erfaringer og problemstillinger enn de som bor i fosterhjem utenfor nettverket sitt.

4.2 Utfordring av barnets indre arbeidsmodeller

I forlengelse av at disse barna ofte har utrygge og desorganiserte tilknytningmønstre, er det naturlig å anta at disse barna kan ha indre arbeidsmodeller som er basert på disse tilknytningmønstrene. Kontakt med foreldre etter omsorgsovertakelse kan derfor representere en videreutvikling av disse indre arbeidsmodellene.

4.2.1 Bekreftelse på utrygge arbeidsmodeller

Det finnes grunnlag i forskningen til Boyle (2017), Aamodt og Mossige (2014) og Skoglund og Thørnblad (2021) for å si at et funn tyder på at kontakt kan fungere som bekreftelser på utrygge, indre arbeidsmodeller. Dette kan ses i forlengelse av den tidligere erkjennelsen om at avvisning kan reaktivere utrygge tilknytningmønstre (Boyle, 2017, s.29). Indre arbeidsmodeller beskrives som indre representasjoner av seg selv og andre basert på tidligere samspill med omsorgsgivere (Killen, 2009, s.95). På bakgrunn av at alle tilknytningserfaringer har nær sammenheng med indre arbeidsmodeller (Kvvelo, 2015, s.86), kan reaktivering av utrygge tilknytningmønstre også innebære bekreftelser på utrygge, indre arbeidsmodeller.

I studien til Skoglund og Thørnblad (2021, s.222) opplevde informantene Tiril og Marianne avvisning i form av at mødrene ikke møtte opp til samvær. Tiril stilte ikke spørsmålsteget ved moren sin kjærlighet, mens Marianne derimot tolket dette som at moren ikke ønsket å se henne. Aamodt og Mossige (2014, s.50) påpeker hvordan en slik avvisning var mulig gjennom funksjonen å slette noen som venn på facebook, noe som flere barn hadde opplevd når foreldrene ville markere at de var irriterte på dem.

I tråd med at erfaringer danner utgangspunktet for videreutvikling av indre arbeidsmodeller, kan slike gjentagende opplevelser med avvisning inkorporeres som en utrygg og negativ arbeidsmodell (Smith, 2002, s.140). Dette kan komme til uttrykk som en avvisende holdning mot andre, noe som ofte vil generere en negativ samspillssirkel og dermed bekrefte barnets indre arbeidsmodeller om avvisning. Dette kan gjøre det utfordrende å inngå nære og meningsfulle relasjoner, da informasjon fra arbeidsmodellene inkorporeres i sosiale relasjoner og gir utslag i den affektive og kognitive forståelsen av fremtidige opplevelser (Smith, 2002, s.52)

4.2.2 Nye erfaringer med kontakt

I rapporten til Aamodt og Mossige (2014) pekes det i retning av et funn som tilsier at kontakt kan bidra positivt på barnets indre arbeidsmodeller. Dette var særlig

fremtredende ved kontakten på sosiale medier som tillot øyeblikkelig respons på positive opplevelser i hverdagen (Aamodt & Mossige, 2014, s.36). På bakgrunn av at indre arbeidsmodeller kan forstås i et livsløpsperspektiv, kan disse endre seg i samsvar med nye erfaringer (Killen, 2009, s.95). I forlengelse av denne tankegangen blir man vitne til at den utvidede kontakten gir rom for bekreftelser, deling av opplevelser og dermed en felles arena for hverdagslige hendelser (Aamodt & Mossige, 2014, s.37). På denne måten kan slike nye erfaringer med foreldre tilrettelegge for indre arbeidsmodeller som er basert på engasjement og interesse for barnet (Killen, 2009, s.95). Dette kan innebære at det blir lettere å ha gode og meningsfulle relasjoner med andre, i og med at fosterbarna kan begynne å forvente at andre mennesker også vil vise interesse og engasjement overfor dem. Likevel kan samme type kontakt representere utfordringer ved å sette grenser for både hvilken type informasjon som blir delt, omfang og involvering i foreldrenes liv. Dette kan igjen bli en bekreftelse på utrygge arbeidsmodeller, da kontakten kan gi grobunn til usikkerhet, utrygghet og ansvar for foreldrene (Aamodt & Mossige, 2014, s.19). Ingen av de andre studiene nevnte eksplisitt at samvær og kontakt ga opphav til nye erfaringer. Likevel kan det trekkes paralleller til at tilsvarende nye, positive erfaringer i samvær kan gi grobunn til nye erfaringer med kontakt og dermed inkorporeres til en positiv og trygg arbeidsmodell.

4.3 Å skape mening av kontakten og seg selv

På bakgrunn av Mead sitt tankegods om at utvikling av Selvet er en kontinuerlig prosess basert på sosialisering og samhandling med andre, kan kontakten mellom foreldre og barn tillegges betydningsfull påvirkningskraft på barnets selvoppfatning. Fenomenet om den signifikante andre kan påvirke denne utviklingen av Selvet, og dermed selvoppfatningen, ytterligere.

4.3.1 Lojalitetskonflikter

På bakgrunn av studien til Dansey et al. (2018) kan et funn tilskrives måten kontakt kan sette barnet i en lojalitetskonflikt mellom foreldrene og fosterforeldrene, noe som kan være svært belastende for barnet. Dansey et al. (2018, s.363) beskriver at et

gjennomgående tema i barna sine fortellinger kan tillegges det å velge side og danne et sammenhengende narrativ. Studien benytter en fenomenologisk tilnærming, noe som tillater at barna sine narrativer blir gjenstand for tolkning. Utsagnene til barna varierte mellom å bortforklare foreldrene sin omsorgssvikt, påstå at de hadde det bedre i fosterhjem og at de ikke forstod hvorfor de var i fosterhjem. Til tross for de ulike tendensene i utsagnene, var et fellestrekk at de ofte motsa seg selv ved å ta høyde for risikoen det innebar å bo hjemme og samtidig foretrekke foreldrene overfor fosterforeldrene (Dansey et al, 2018. s.360). Muligheten for å danne et sammenhengende narrativ ble videre komplisert ved pågående kontakt i kombinasjon med en forhistorie med mishandling (Dansey et al., 2018, s.364).

Narrativtenkningen sin forankring i fortellinger kan tillegges forbindelseslinjer til Mead sitt tankegods om utviklingen av Selvet (Jackson, 2010, s.124). Dette blir tydelig i det man tar i betraktning fellestrekket som omhandler å organisere hendelser fra fortiden for å skape en sammenhengende livshistorie (Jackson, 2010, s.125). Mead hevder at slike hendelser i kraft av at de skjer i sosiale kontekster vil lagres og internaliseres i "me" og komme til uttrykk ved "I" gjennom respons på samhandling (Levin & Trost, 2005, s.40). På denne måten vil vekslingen mellom "me" og "I" i Selvet danne utgangspunkt for stabile handlingsmønstre (Levin & Trost, 2005, s.40). Dette kan tillegges en sentral rolle i barnets identitetsutvikling og selvoppfatning.

En slik organisering av erfaringer fra både omsorgssvikt, fosterhjems plassering, lojalitetskonflikter og kontakt med foreldre, kan være utfordrende for disse barna. Stang og Baugerud (2018, s.104) trekker paralleller til barn som opplever lojalitetskonflikter med foreldre som går gjennom samlivsbrudd preget av høyt konfliktnivå, og hevder at fosterbarn kan oppleve den tilsvarende psykiske og fysiske belastningen. Dette kan ses i forbindelse med at sammenhengende narrativer er forbundet med en positiv selvoppfatning (Habermas & Black, 2005, referert i Dansey et al., 2018, s.362), noe som vil at motsatsen til dette vil være at usammenhengende narrativer kan representere en negativ selvoppfatning. En negativ selvoppfatning kan komme til uttrykk som en referanseramme som i stor grad baserer seg på negative tanker og vurderinger av seg selv (Skaalvik & Skaalvik, 2021, s.88). Dette kan gi grobunn til en psykososial fungering som preges av internaliserte og eksterne

vansker, samt vansker i sosiale relasjoner som et resultat av negative tanker om seg selv.

4.3.2 Idealisering av foreldrene og å skape mening i biografien

I forskningen til Boyle (2017) og Dansey et al. (2018) gis det fotfeste til et funn som tilsier at kontakt kan tilrettelegge for idealisering av foreldrene. Dette fenomenet kan forstås gjennom Mead (1998, s.209) sine beskrivelser av at løsningen på det uforståelige foreligger ved konstruksjoner av nye forståelsesmåter som støtter de motsetningsfylte interessene som det nye Selvet inngår i. Dette kan ses i forlengelse av Boyle (2017, s.29) sin poengtering av at fenomenet med idealisering av foreldre var særlig fremtredende i samvær der gaver, omsorg fra foreldre og kjærlighet stod i fokus. I og med at foreldrene virker kjærlige og gode under samvær, kan årsaken for at barnet har blitt plassert i fosterhjem virke uforståelig. Dette førte til at barna enten ga seg selv eller fosterfamilien skylden for fosterhjems plasseringen (Boyle, s.29). En lignende tendens med idealisering fant sted i studien til Dansey et al. (2018, s.363) som årsaksforklarer dette ved at barna på denne måten unngikk de vonde følelsene i forbindelse med omsorgssvikt og omsorgsovertakelse, noe som samtidig vedlikeholdte lojaliteten til familien.

En slik tankegang kan videre forstås i lys av Mead sitt tankegods om den signifikante andre (Helgeland, 2003, s.13). I kraft av den biologiske relasjonen og ikke minst de positive samværene kan barnets signifikante andre, til tross for omsorgssvikt, tilskrives å være foreldrene. Levin og Trost (1996, s.46) beskriver at man i møte med det uforståelige vil forsøke å skape en meningsfull historie ved å sortere bort og omdefinere situasjonen. I dette tilfellet kan man forstå idealiseringen, skyldfølelsen og eventuelt skyldfordelingen som en måte å omdefinere situasjonen, samtidig som at den tidligere omsorgssvikten blir sortert bort til fordel for en sammenhengende og meningsfull biografi. Til tross for at dette kan gi mulighet for en meningsfull biografi, kan erfaringer med skyldfordeling og skam integreres i barnets selvoppfatning. Dette kan gi opphav til en uhensiktsmessig psykososial fungering der en negativ selvoppfatning kan stå i veien for å inngå og vedlikeholde relasjoner med andre. Dansey et al. (2018, s.362) poengterer at måten overgangen fra å bo hjemme og i

fosterhjem blir håndtert på, kan i stor grad påvirke hvordan barna oppfatter sin egen sak. Tilstrekkelig og relevant informasjon fra barneverntjenesten om bakgrunnen for plassering kan være et virkemiddel for å unngå uhensiktsmessig skyldfordeling og skam.

5.0 Konklusjon

I denne kvalitativt-orienterte litteraturstudien har jeg forsøkt å belyse problemstillingen min om hvordan kontakt med biologiske foreldre kan påvirke fosterbarns psykososiale fungering. Funnene i denne studien tyder på at det ikke er et entydig svar på hvordan kontakten kan påvirke fosterbarna. I noen tilfeller innebar kontakt muligheter for bedre tilpasning, aksept for den nye tilknytningen til fosterforeldre og nye erfaringer som ble gjenstand for trygge indre arbeidsmodeller. Dette kan ha gitt opphav til en psykososial fungering som er preget av mindre forekomst av internaliserte og eksternaliserte vansker, noe som gir gode forutsetninger for å danne positive og gjensidige relasjoner med andre.

På den andre siden innebar kontakt reaktivering av utrygge tilknytningsmønstre, retraumatisering, lojalitetskonflikter, vansker med å danne en sammenhengende livshistorie, negativ selvoppfatning, idealisering av foreldre med resultater som skyld. For disse barna kan kontakten gi grobunn til vansker på både det psykiske, emosjonelle og sosiale planet. Mange av de samme tendensene fant sted på sosiale medier. Kontakten kunne være et godt supplement til samvær, samtidig som at det kunne være utfordrende å sette grenser med en slik type kontakt i både omfang og informasjonsdeling.

Funnene i denne oppgaven samsvarer til en viss grad med min forforståelse med tanke på at det ikke finnes et entydig svar. Likevel peker drøftingen og funnene på at faktorer som det allerede-eksisterende forholdet mellom foreldrene og barnet, vedtaksgrunnlag for fosterhjems plasseringen, samværskompetanse og barnets alder, kan være utslagsgivende momenter i hvordan kontakten påvirker barnet. Et annet gjennomgående trekk var at samarbeid mellom fosterforeldre, foreldre og barneverntjenesten ofte vil danne et godt utgangspunkt for kontakten mellom barn og foreldre.

6.0 Referanseliste

Aamodt, H. A. & Mossige, S. (2014). *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg*. (NOVA Rapport 4/2014). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6436/Kontakt-pa%cc%8a-sosiale-medier-NOVA-Rapp-4-14-pdf.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Alvik, I. A. (2021). *Samvær etter omsorgsovertakelser - en undersøkelse av praksis fra fylkesnemnder og lagmansretter*. (Oslomet Skriftserie 2021 4). Oslomet. <https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/753/630>

Aveyard, H. (2018). *Doing a literature review in health and social care - A practical guide*. (4. utg.). Open University Press.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 17. november). *Barn i fosterhjem*. https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_fosterhjem/

Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester. (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1992-07-17-100>.

Berg, B. Ellingsen, I. T. Levin, I. & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? Berg, B. Ellingsen, I. T. Levin, I. & Kleppe, L. C. (Red.) *Sosialt arbeid - en grunnbok*. (s. 19-35). Universitetsforlaget.

Bowlby, J. (2005). *A secure base*. Routledge.

Boyle, C. (2017). 'What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care?' A systematic review. *Child and Family Social Work*. 22-33. <https://doi-org.galanga.hvl.no/10.1111/cfs.12236>

Brandtzæg, I. Smith, L. & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner - tilknytning og behandling*. Fagbokforlaget

Brottveit, G. (2018). Om vitenskapsteoretiske begreper og grunnsyn. Brottveit, G. (Red.). *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder - om å arbeide forskningsrelatert*. (s.16-30). Gyldendal akademisk.

- Brottveit, G. (2018). Analyse av kvalitative materialer om vitenskapsorientert perspektiv. Brottveit, G. (Red.). *Vitenskapsteori og kvalitative - om å arbeide forskningsrelatert*. (s.129-152). Gyldendal akademisk.
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal
- Christiansen, Ø. Iversen, O. & Kojan, B. H. (2016). Beslutninger om plassering utenfor hjemmet. Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (Red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s.108-128). Universitetsforlage.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. (6.utg.). Gyldendal.
- Dansey, D. John, M. & Shbero, D. (2018). How children in foster care engage with loyalty conflict: presenting a model of processes informing loyalty. *Adoption & Fostering*. 355-368. <https://doi-org.galanga.hvl.no/10.1177/0308575918798767>
- Del Busso, A. (2018). Fenomenologi og narrativer i kvalitativ forskning. Brottveit, G. (Red.). *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder - om å arbeide forskningsrelatert*. (s.46-55). Gyldendal akademisk.
- Fossum, S. Vis, S. A. & Holtan, A. (2018). Do frequency of visits with birth parents impact children's mental health and parental stress in stable foster care settings. *Cogent psychology*. 5(1), 1-11. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23311908.2018.1429350>
- Gerds-Andresen, T. (2020). Fastsettelse av samvær ved omsorgsovertakelse - En analyse av hvordan fylkesnemnda begrunner sin utmåling. *Kritisk juss*. 46(2). 125–153. <https://doi.org/10.18261/issn.2387-4546-2020-02-05>
- Gresham, F. M. Lane, K. L. MacMillan, D. L. & Bocian, K. M. (1999). Social and Academic Profiles of Externalizing and Internalizing Groups: Risk Factors for Emotional and Behavioral Disorder. *Behavioral Disorders*. 24(3), 231-245. <https://journals-sagepub-com.galanga.hvl.no/doi/pdf/10.1177/019874299902400303>
- Halvorsen, K. (2002). *Sosiale problemer - en sosiologisk innføring*. (2.utg.). Fagbokforlaget.
- Helgeland, I. M. (2003). *Foreldres betydning for tidligere barnevernsbarn. Hvordan blir foreldre og barnevernets voksne signifikante andre for dem?*. (HiOA-rapport 8). Høgskolen i Oslo og Akershus.

Holtan, A. (2002). *Barndom i fosterhjem i egen slekt*. [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø]

Jackson, S. (2010). Self, Time and Narrative: Re-thinking the Contribution of G. H. Mead. *Life Writing*. 7:2, 123-136, <https://www.tandfonline.com/galanga.hvl.no/doi/pdf/10.1080/14484520903445255?needAccess=true>

Killen, K. (2007). *Barndommen varer i generasjoner - forebygging er alles ansvar*. Kommuneforlaget

Killen, K. (2009). *Sveket I - Barn i risiko- og omsorgssviktssituasjoner*. (4.utg.). Kommuneforlaget.

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko - skadelige omsorgssituasjoner*. Gyldendal akademisk.

Levin, I. & Trost, J. (1996). *Å forstå hverdagen med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Tano-Aschehoug

Levin, I. & Trost, J. (2005). *Hverdagsliv og samhandling med et symbolsk interaksjonistisk perspektiv*. Fagbokforlaget.

Mead, G. H. (1998). *Å ta andres perspektiv. Grunnlag for sosialisering og identitet*. Vaage, S. (Red.) (K. M. Thorbjørnsen, Overs). Abstrakt forlag. (Opprinnelig utgitt 1936)

Nortvedt, M.W., Jamtvedt, G., Graverholt, B., Nordheim, L.V. & Reinart, L.M. (2012). *Jobb kunnskapsbasert! En arbeidsbok* (2. utg.) Cappelen Damm Akademisk.

NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

NOU 2016: 16. (2016). *Ny barnevernslov - sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. Barne- og likestillingsdepartementet.

Riiber, T. (2018). Samvær etter barnevernloven § 4-19. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*. 16 (2-3), 141-155.
<https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2018-02-03-04>

Schofield, G. & Beek, M. (2006). *Attachment Handbook For Foster Care And Adoption*. CoramBAAF.

Skaalvik, E. M. & Skaalvik, S. (2021). *Skolen som læringsarena - selvopfatning, motivasjon, læring og livsmestring*. (4.utg.). Universitetsforlaget.

Skoglund, J. & Thørnblad, R. (2021). Problemer med foreldresamvær i barnevernet – unge voksnes fortellinger. *Tidsskriftet Norges Barnevern*. 210 - 228. <https://doi-org.galanga.hvl.no/10.18261/ISSN1891-1838-2021-03-05>

Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Høyskoleforlaget.

Stang, E. G. & Baugerud, G-A. (2018). *Samvær etter omsorgsovertakelse - En barnefaglig og juridisk utredning*. (Oslomet Rapport 10). Oslomet.
<https://skriftserien.oslomet.no/index.php/skriftserien/article/view/612/133>

Vedlegg 1: Skjema med beskrivelse av litteratursøk

Empiri	Database, søkeord og treff	Metode	Tema
<p>“Problemer med foreldresamvær i barnevernet – unge voksnes fortellinger”, (Skoglund & Thørnblad, 2021)</p> <p>Publiseringskanal: Norges barnevern.</p>	<p>Idunn</p> <p>“fosterhjem” AND “samvær”</p> <p>142 treff (04.april.2022)</p>	<p>26 kvalitative intervjuer med unge voksne som har vokst opp i slektsfosterhjem.</p>	<p>Artikkelen retter fokus mot vansker som kan oppstå i samvær med foreldre.</p>
<p>“What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care?’ A systematic review” (Boyle, 2017)</p> <p>Publiseringskanal: Child And Family Social Work</p>	<p>Oria</p> <p>“foster care” AND “contact” AND “birth family”</p> <p>2712 treff (04.april. 2022)</p>	<p>Systematisk oversikt bestående av 11 studier som hovedsakelig benyttet seg av kvalitative metoder som semi-strukturerte intervjuer og dybdeintervjuer med både fosterbarn, adopterte barn, fosterforeldre og</p>	<p>Artikkelen belyser hvilken innvirkning kontakt med biologisk familie kan ha på barn i langvarige fosterhjems plasseringer og adoptivbarn opp mot forhold som tilknytning, tap/sorg over familie og identitet.</p>

		<p>adoptivforeldre. Noen av studiene benyttet seg også av metodetrianglering.</p>	
<p><i>Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg</i> (Mossige & Aamodt, 2014)</p> <p>Publiseringskanal: Oslomet</p>	<p>Rapporten ble funnet på databasen Oria ved hjelp av "snøballmetoden" på referanselisten til en artikkel med samme navn og forfattere som rapporten.</p> <p>(04.04.2022)</p>	<p>Kvalitative intervjuer med deriblant en ungdom i fosterhjem, et tidligere barnevernsbarn, fostermor, mor og en representant fra fosterhjemsforeningen.</p> <p>Fokusgruppe-intervjuer med seks ungdommer, ti saksbehandlere i barneverntjenesten, tre miljøarbeidere og en fosterhjemsveileder hvor alle er tilknyttet institusjon, i tillegg til syv foreldre og en</p>	<p>Rapporten utforsker utfordringer og mulighet ved den uregulerte kontakten som kan finne sted på sosiale medier mellom barn og biologiske foreldre.</p>

		bestemor.	
<p>“How children in foster care engage with loyalty conflict: presenting a model of processes informing loyalty” (Dansey, John & Shbero, 2018)</p> <p>Publiseringskanal: Adoption & fostering</p>	<p>Artikkelen ble funnet på databasen Scopus ved hjelp av “snøballmetoden” på en artikkel som ikke møtte inklusjonskriterien e. Artikkelen var oppført i referanselisten</p> <p>(07.04.2022)</p>	<p>Kvalitativ metode i form av 15 semi-strukturerte intervjuer med barn mellom 7 og 14 i fosterhjem. Fokuset i intervjuet var hvordan det var å være under offentlig omsorg og ha kontakt med biologiske familie samtidig.</p>	<p>Artikkelen retter fokuset mot lojalitetskonflikten som kan oppstå i barn som et resultat av at de bor med en fosterfamilie, men samtidig har tilhørighet til sin biologiske familie.</p>
<p><i>Samvær etter omsorgsovertakelse - En barnefaglig og juridisk utredning</i> (Stang & Baugerud, 2018)</p> <p>Publiseringskanal: Skriftserien OsloMet</p>	<p>Artikkelen ble funnet på databasen Idunn ved hjelp av “snøballmetoden” på artikkelen “Problemer med foreldresamvær i barnevernet – unge voksnes fortellinger”. Artikkelen var oppført i referanselisten</p> <p>(12.04.2022)</p>	<p>Kvalitative intervjuer med Myrsnipa samværssted, Norsk Fosterhjemsforeningen, Landsforeningen for barnevernsbarn og en fylkesnemndleder.</p> <p>Samt tolkning av rettskildemateriale gjeldende samvær, samt</p>	<p>Rapporten ser nærmere på samvær i lys av prinsippet om barnets beste, og hvordan kontakt påvirker barn, fosterforeldre og foreldre.</p>

		relevant systematisk forskningslitteratur på samværsfeltet.	
<p>“Do frequency of visits with birth parents impact children’s mental health and parental stress in stable foster care settings” (Fossum, Vis & Holtan, 2018)</p> <p>Publiseringskanal: Cogent psychology</p>	<p>Oria</p> <p>“parent* visit*”</p> <p>AND</p> <p>“foster care” AND</p> <p>“attachment”</p> <p>161 treff</p> <p>(12.04.2022)</p>	<p>Kvantitativt spørreskjema, der fosterforeldre til 203 fosterbarn deltok i spørreundersøkelsen.</p>	<p>Artikkelen undersøker om antall samvær påvirker tilknytning, barns psykiske helse og stressnivået til fosterforeldrene.</p>